

# لېكھوتەي سزاكانى سەر رووسيا لەسەر ھەريىمى كوردستان و عىراق

26-04-2022

نووسەرەكان

مەحمود بابان

**كورتە :** سى گەورە كۆمپانىيەي رووسى بە سەرمايەي نزيكەي 14 مليار دۆلار و بەرهينانان لە بواری نەوت و گاز لە عىراق و ھەريىمى كوردستان كردووە. گازپروم لە ھەريىمى كوردستان رۆژانە 30 ھەزار بەرميل نەوت و 40 مليون پى سىجا گاز لە كىلگەي سەرقلە بەرھەم دەھيىنئيت، كۆمپانىيەي لۆكئويل نزيكەي 500 ھەزار بەرميل نەوت لە كىلگەي نەوتى رۆژئاواي قورنە 2 لە بەسرە بەرھەم دەھيىنئيت.

سڀ گهوره ڪمپانيای روسی به سرمایہی نزیکی 14 ملیار دۆلار وه بهرہینانیان له بوارى نهوت و گاز له عیراق و هہریمی کوردستان کردووہ. گازپروم له هہریمی کوردستان رۆژانه 30هزار بهرمیل نهوت و 40 ملیون پڻ سڀجا گاز له کڙلگہی سہرقہلا بهرہم دہہینیت، ڪمپانيای لۆکئویل نزیکی 500هزار بهرمیل نهوت له کڙلگہی نهوتی رۆژئاوای قورنہ 2 له بهسره بهرہم دہہینیت. هہروہا رووسنہفت خاوهنی 60% بۆری هہناردہکردنی نهوتی هہریمی کوردستانہ [1] و بریاربوو بۆری هہناردہکردنی گازی هہریمی کوردستانیش بۆ تورکیا رابکیشیت، بہلام تاوہکو ئیستا کارہکانی دہستپنہکردووہ و چاوپوان ناکریت له دۆخکی له م شئوہیہدا دہستپنیکریت، هہرچہندہ له نئوہپاستی ئەمسالدا گریبہستہکە کۆتایی دیت [2]! ئیستا ڪمپانيایکانی رووسیا بہہوی سزاکانی ئەمریکاوہ رووبہرووی ئالنگاریہکی گہورہبوونہتہوہ، کارہکانیان بہرہو سہختیہکی زۆر دہروات، بہتایبہت کاتیک ئەو ڪمپانیانہی کاریان لہگہل دہکەن ئاگاداریان دہکەنہوہ چیدیکہ ناتوانن لہگہلیان بہردہوام بن، بہتایبہتیش ڪمپانیا نئوہولہتیہکان. هہفتہی رابردوو یهکیک لهو ڪمپانیانہی کاری پڻداچووونہوہی دارایی و چاودیری کۆمہلایہتی و باجی بۆ ڪمپانیا رووسیہکان له عیراق و هہریمی کوردستان دہکرد بہہموو شئوہیہک کارہکانی لہگہلیان راگرت. هہروہا سہرہتای مانگی ئادار بانکی ناوہندی عیراق بۆ پاراستنی سیستمی دارایی، داوای راگرتنی مامہلہکردنی لہگہل رووسیا کردووہ. لہراستیدا ئەم ئالنگاریہی تووشی ڪمپانیاکانی رووسیا بووہتہوہ تہنیا لیرہ نیہ، بہلکو له ہموو جیہان و بہتایبہتیش ئەمریکا، بہریتانیا و ئەوروپاش وایہ. لیرہدا ہلہوہستہ لہسہر لیکہوتہی سزاکانی سہر رووسیا له عیراق و هہریمی کوردستان دہکەن و، بہدوای ئەو پرسیارہدا دہگہرپڻ ئایا ئەمریکا لیخوشبوون بۆ عیراق و ہریمی کوردستان دہکات وەک ئەوہی له ہمبہر ہاورہکردنی گازی ئیران بۆ عیراق کردووہتی؟ یاخود لیدہگہرپت ڪمپانیا نیوخوی و نئوہولہتیہکان بۆخویان کارہکانیان رابگرن وەک ئەوہی ئیستا روودہدات؟

## سزاکان و لیکہوتہکانی

بہپڻی داشبۆردی ئەتلانتیک کۆنسل، 11 ولات و نہتہوہیہکگرتووہکان بہیہکەوہ 953 نامانجی جیاوازی رووسیایان سزاداوہ و بہتہنیا ئەمریکا 822 دامہزرادوہ و کەسایہتی رووسی سزاداوہ [3]. هہروہا رۆژی 24ی ئاداری 2022 کۆشکی سپی ژمارہی سزاکانی ئەمریکا لہسہر رووسیا له 400 نامانجہوہ بۆ 600 نامانج زیادکرد، کە خۆی له دامہزرادوہ گہورہ داریبہکان و کەسایہتیہکانی رووسیادا دہبینیتہوہ [4] و بہمەش قوناخکی نوئی مامہلکردنی ئەمریکا و ہاوپہیمانہکانی لہگہل رووسیا ہینایہ پڻشہوہ.

له 24ی شوباتی 2022، کاتیک رووسیا ہیزشی کردہ سہر ئۆکراینا، ہہریمی کوردستان ہیچ لیدوانیکی فہرمی لہبارہی جہنگہکەوہ نہبووہ و حکومہتی عیراقیش بہشئوہیہک لہ شئوہکان خۆی بہدووہر گرتووہ، ئەمہ سہرہرای ئەوہی له 28ی شوباتی 2022 عیراق دہنگی بہ راگہیڻدراویکی کۆمکاری عہرہبی لہسہر ئۆکراینا دا [5]، کە رووسیای بہ بہرپرسیار لہ ہمبہر ئۆکراینا دانہناوہ. هہروہا له رۆژی 2ی ئادار 2022 له ئەنجومہنی گشتی نہتہوہیہکگرتووہکان کە ئیدانہی دہستدزیبہکانی رووسیای بۆ سہر ئۆکراینا کرد، عیراق تہنیا (نیگہرانی) دہرپری سہبارت بہ خرابوونی دۆخکە و گریبہکانی نیوان رووسیا و ئۆکراینا [6].

بہپڻی داشبۆردی سکۆلی یہلی بۆ بہرپوہبردن YSM، له کۆی 1000 گہورہ ڪمپانیای جیہانی له رووسیا نزیکی 750 ڪمپانیایان بہ ئاشکرا رایانگہیاندووہ کە ئەوان بہہوی سزا نئوہولہتیہکانہوہ بہ کارہکانیاندا دہچنہوہ له رووسیا. هہرچہندہ ہندیک ڪمپانیاش مانہوہی خویان له رووسیا راگہیانددووہ. لهو ژمارہیہش 189 ڪمپانیا خواستیان بۆ جیہیشتن یاخود کەمکردنہوہی کارہکانیان دہرپوہ، 139 ڪمپانیاش پەرہپڻدان و وہبہرہینانیان راگرتووہ، 111 ڪمپانیاش کارہکانی ئیستیان کەمکردووہتہوہ، 363 ڪمپانیاش کارہکانیان راگرتووہ و بۆاردہی گہرانہوہیان بۆ کارکردن له رووسیا پاراستووہ و 298 ڪمپانیاش رووسیایان جیہیشتووہ [7].

ہەرچی پەبوہستہ بہ عیراق و ہہریمی کوردستان، تاوہکو ئیستا جگہ لہوہی کە رۆژی 2ی ئادار، بانکی ناوہندی عیراق پڻشنیازی راگرتنی مامہلہ بازرگانی و داریبہکانی لہگہل رووسیا کرد [8]، ہیچ راگہیڻدراویکی فہرمی دیکہ نیہ، بہلام چہند ڪمپانیایہک کارہکانیان راگرتووہ و ہلہپہساردووہ.

## ڪمپانیا رووسیہکان له ہہریمی کوردستان و عیراق

وہبہرہینانی رووسیا له عیراق و ہہریمی کوردستان بہ قہبارہی 14 ملیار دۆلار دہخەملینریت، کە زۆرہی لہ کەرتی وزہ (نہوت و گاز) دایہ، بہشئوہیہک گہورہ ڪمپانیایکانی وەک رووسنہفت، گازپروم و لوکئویل له باشووری عیراق و ہہریمی کوردستان خاوهنی یہدہگی

زیاتر له 17 ملیار بهرمیل نهوتن، که ئیستا زیاتر له 500 هزار بهرمیل نهوت بهرهم دهئین. سهبارت به هریمی کوردستان، به گوتهی بآلیۆزی روسیا له عیراق، نزیکی 2 ملیار دۆلار سهرامیهی کۆمپانیا روسیهکان له کهرتی نهوت و گازدایه له هریمی کوردستان[9].

رۆژی 2ی حوزهیران 2017 کۆمپانیا روسیهت و وهزارهتی سامانه سرووشتییهکان له سانت پیتربورگ زنجیرهک بهلگهنامهیان واژۆکرد بهمهبهستی فراوانکردنی هاوکاری دوو لایهته له بوارهکانی "گهران، بهرهمهینانی نهوت و گاز، بازرگانی و لۆجیستیکا"[10]. ههرچهنده بههای تهواوهتی ریکهوتنهکه بهفهرمی ئاشکرا نهکراوه، بهلام بهپیی سهراچوه نیوخۆبیهکانی روسیهت، بههاکهی زیاتر له یهک ملیار دۆلار بووه، ههروهها مامهلهکانی روسیهت لهو کاتهوهی که یهکهم جار له کانوونی یهکهمی 2016هوه بهنزیکی 4 ملیار دۆلار مامهلهی بازرگانی ههبووه، زیاتر له 2 ملیار دۆلاری وهک قهرز داوهته هریمی کوردستان، ئهویش لهجیاتی نهوتی پێش فرۆشراو له بازاره جیهانییهکاندا[11].

کۆمپانیا گازپروم له سنی کێلگهی نهوتی جیاواز له هریمی کوردستان وهبهرهینانی کردووه، بهشیهیهک له بلۆکی گهرمیان، له کێلگهی نهوتی سهرقهلا بهرپۆه 40% و له بلۆکی ههلهبجه و شاکهل بهرپۆه 80% پشکی ههیه. کێلگهی نهوتی سهرقهلا یهدهگی نهوتی 3 ملیون بهرمیله[12]، که گازپروم بهرپۆهیدهبات و بهرهمی رۆژانهی 30 هزار بهرمیل نهوت و 40 ملیون پین سیجا گازه، که ئیستا گازهکه بۆ بهرهمهینانی 165 میگاوات کارهبا بهکاردههینریت.

کۆمپانیا لوکئویل لهسهرهتای 1990هوه بهدوای دهرفهتدا گهراوه بۆ کارکردن له عیراق و ریکهوتنی بۆ فراوانکردنی کێلگهی نهوتی قورنه-2ی رۆژئاوا بههاوبهشی لهگهڵ کۆمپانیا ستاتۆیلی نهوروچی ههیه، که ئهم کێلگهیه نزیکی 65 کیلۆمتر له رۆژئاوا بهسره دووره و یهدهگی کێلگهکه 13 ملیار بهرمیل نهوته. دووباره له سالی 2013دا ریکهوتنیکه دیکهی واژۆکرد بۆ درێژکردنهوهی گریهستی کێلگهی نهوتی قورنه-2ی رۆژئاوا بۆ ماوهی 25 سال، که ئامانجی گهیاوندی ئاستی بهرهمهینانی رۆژانهی نهوته بۆ 800 هزار بهرمیل تاوهکو 2024، ئیستاش نزیکی 9%ی کۆی بهرهمهینانی عیراق و 12%ی ههناردهکردنی عیراق پیکدههینیت[13].

## کۆتایی

کاری کۆمپانیا روسیهیهکان له هریمی کوردستان و عیراق بهردهوامه، بهلام کارنهکردنی کۆمپانیا هاوبهشمانهکانیان ئهوانهی کارهکانی دیکهی وهک پینداچوونهوهی دارایی، یاسایی، باج، چاودیزی کۆمهلهیهتی کارمهندهکانیان و هتد بۆ دهکهن ههناکهکان راگیراوه. ههناکهی دیکهیان تیبینی بهردهوامی کارکردنیان بۆ ناردوون. ئهمهش دوو ئهگهری خستووته بهردهمیان، یهکهمیان دۆزینهوهی جیگرهوه بۆ راپهراندنی کارهکانیان یاخود کشانهوه؟ وهک دهستلهکارکشانهوهی ئاگیت ئهلیکپهرو، سهروکی جیبهجیکاری کۆمپانیا لوکئویل بۆ پاراستنی کۆمپانیاکهی دواي ئهوهی خرايه لیستی سزاکانهوه[14]. هههرچهنده رۆژ دواي رۆژ ئهمریکا و هاوپهیماننهکانی سزای زیاتر دهخهنه سهه روسیا و ههولێ دابهرینی له جیهان دهدهن، ههبرۆبیهش بانکی ناوهندی عیراق داواي پاراستنی سیستمی دارایی عیراقی کردووه، لهکاتیکیدا بهردهوامبوونی سزاکان پهیوهسته به جهنگی ئوکراینا و روسیاوه[15].

له کۆتاییدا، سزاکانی ئهمریکا و هاوپهیماننهکانی لهسهه روسیا کهترین ئامانجی کهرتی وهی روسیا گرتووتهوه، که تهنا 4 دانیه، بهلام 62 دامهزراوی دارایی کردووته ئامانج[16]، ئهمهش بههۆی ئهوه رۆلهی کۆمپانیا روسیهیهکان ههیانه له دابینکردن و پرکردنهوهی پیدابووستی نهوت و گاز له جیهان دا. چونکه ئهوه بهرهمهینان و ههناردهکردنی نهوت و گازی روسیا، که نرخه نهوتی بۆ ههر بهرمیلێک لهسههروو 100 دۆلار و نرخه گازی له سههروو 6 دۆلارهوه هیشتووتهوه، که لهماوهی یهک دهپهدا، دهیهک بهوشیهیه بهرز نهبووتهوه. ئهمهش بهشیهیهک له شیهوهکان ههریمیکی وهک کوردستانی والیکردوووه که ناوی بچینه ریزی دابینکهراي گازی سرووشتی له جیهاندا. ههبرۆبیهش دهبیت چارهروان بین بۆ ئهوهی بزانی کۆمپانیا روسیهیهکان له هریمی کوردستان، عیراق و جیهان چ دهکهن بۆ دهبرابووون له سزاکان، بهتایبهتیش سزاکانی ئهمریکا.

سهراچوه

[1] <https://www.youtube.com/watch?v=D-6rQmHpGfE&list=PLmtuEaMvhdZbNVIDHA-MTVH0sLb5HP7Pn&index=2>

[2] <https://www.propertylimbrothers.com/insights-posts/history-growth-singapore-real-estate-market>

[3] <https://unassumingeconomist.com/wp-content/uploads/2018/04/C1.png>

[/https://unassumingeconomist.com/2018/04/understanding-singapores-housing-market](https://unassumingeconomist.com/2018/04/understanding-singapores-housing-market) [4]

<https://www.ura.gov.sg/corporate> [5]

<https://www.ura.gov.sg/maps/?service=mp> [6]